

KRITIKA TEORIJA O NOVOJ KLASI INTELEKTUALACA I INTELIGENCIJE

DAVORKA MATIĆ

Filozofski fakultet, Zagreb

Osnovni je cilj ovog rada pobijanje teze o klasnom karakteru intelektualaca i inteligencije i njihovoj dominaciji nad društvom. Iz činjenice o sve većoj ulozi i važnosti znanja za funkcioniranje modernog sistema proizvodnje ne proizlazi automatski i uspostavljanje klasne vladavine nosilaca tog znanja. Točno je da posjedovanje diplome obezbjeđuje određeni tip statusnog prestiža, da obavljanje intelektualnog rada nosi u sebi mogućnost utjecaja na proces donošenja odluka koje se dotiču svih važnijih područja društvenog života. Međutim, u situaciji gdje je kapital još uvijek dominantni princip prema kojem funkcioniraju kapitalistička društva, ili gdje je politika osnova određenja ekonomskog i društvenog života kao u socijalizmu, nisu intelektualci i inteligencija oni koji, vršenjem umnog rada, oblikuju glavni društveni antagonizam. Jer kako u socijalizmu, tako i u kapitalizmu, intelektualci i razni stručnjaci potčinjeni su potrebama sistema, oni ne posjeduju svoju samostalnost.

NASTANAK I ODREĐENJE TERMINA. RAZLIKOVANJE INTELEKTUALACA I INTELIGENCIJE

Promatrano kroz povijest, svako je organizirano društvo uobličilo određeni društveni sloj čija je funkcija bila pribavljanje i formuliranje određene slike svijeta.* Izdvajanjem umnog rada formiraju se, unutar statičkih društava, takve socijalne grupe koje na sebe preuzimaju zadatak i isključivo pravo da tumače prošlost, sadašnjost i određuju budućnost. Od plemenskih vračeva, egipatsko-sumerskih teokrata do srednjovjekovnog svećenstva, to je pravo tumačenja svijeta bilo privilegija zatvorenih grupa. Prekretnicu obilježava pojava modernog građanstva koje, rušeći sve prepreke napretku, ukida monopol crkvenog tumačenja svijeta i stvara sloj obrazovanih ljudi, slobodan od obvezatnosti bilo kojeg dogmi.

Termini *inteligencija* i *intelektualac* rođeni su u 19. stoljeću i to u sasvim različitim društveno-ekonomskim sredinama, ali su u sebi sadržavali gotovo identične oznake. Termin inteligencija, kao sociološko određenje, javio se prvi

* Radi stimuliranja stručnog i znanstvenog rada studenata sociologije, redakcija je odlučila da objavljuje njihove kvalitetnije tekstove u pojedinim tematskim blokovima časopisa. — Prim. redakcije.

put u Poljskoj 1844. godine u literaturi Karola Liebelta koji njime označava sloj formiran od osiromašenog plemstva, dijelova građanstva i seljaštva koji su se suprotstavljali vrijednostima i načinu života uzdižuće buržoazije. 1860-ih godina taj je termin u gotovo identičnom značenju prenijet u Rusiju. Anti-buržoaski stavovi, suprotstavljenost ruskom carskom apsolutizmu te socijalni radikalizam osnovne su karakteristike poljske i ruske inteligencije druge polovine 19. stoljeća.

S druge strane, termin intelektualac nastao je u tom značenju u Francuskoj u doba Dreyfusove afere. »Manifest intelektualaca«, objavljen u listu »Aurore« 14. januara 1898. godine, predstavlja datum njegovog zvaničnog rođenja. Protest protiv Dreyfusovog utamničenja od strane brojnih pisaca i profesora ukazao je na postojanje izvjesne društvene grupe koja se kritički i borbena postavila prema nosiocima vlasti.

Inteligencija Poljske i Rusije, te intelektualci Francuske, kao nasljednici prosvjetitelja 18. stoljeća, posjedovali su slične karakteristike — kritički odnos prema suvremenosti i težnju za preoblikovanjem društvenog ustrojstva.

Danas je došlo do pomaka u značenju tih termina. Među intelektualce (inteligenciju) svrstavaju se najčešće svi oni koji posjeduju visoko, akademsko obrazovanje, a pri tom se zanemaruje činjenica da nije isključivo bavljenje umnim radom onaj faktor koji neku individuu čini intelektualcem. Suvremenu situaciju karakterizira sve veća diferencijacija i specijalizacija znanja, tako da je unutar njega došlo do podjele na tehničko i društveno-humanističko s obzirom na stupanj pristupa globalnoj svijesti. Da bi se podcrtala razlika između ta dva tipa znanja, stvorena je nova podjela koja uvodi razlikovanje između inteligencije i intelektualaca. Ta je podjela zasnovana na dihotomiji intelekt — inteligencija, gdje intelekt označava kritičku, kreativnu i kontemplativnu stranu uma, a inteligencija onu praktičnu, prilagodljivu i manipulativnu stranu.

U tom smislu zastupam razlikovanje između tehničke inteligencije, kao sloja akademski obrazovanih pojedinaca situiranih unutar specijaliziranog znanja (koji sačinjavaju inženjeri, administrativni kadrovi i razni eksperti), i intelektualaca (pisci, profesori, umjetnici itd.) koji se kao manjinski sloj karakteriziraju kritičkim duhom i odnosom prema cjelokupnoj kulturi, a ne samo prema jednom njezinom izdvojenom segmentu. Međutim, sama profesija ne čini pojedinca pripadnikom sloja intelektualaca, a ni inteligencije, već prvenstveno njegova uloga u društvu i odnos prema društveno-političkoj stvarnosti. Slijedeći Edgara Morina¹, intelektualce možemo definirati na osnovu tri momenta: 1) po kulturno-vrednovanoj profesiji, 2) po političkoj ulozi koju vrše u društvu i 3) po svijesti koja komunicira s onim univerzalnim. Smatram da je razgraničenje inteligencije od intelektualaca bilo potrebno da bismo uklonili moguće izvore zabluda i ideološke manipulacije, za što su ovi termini veoma pogodni.

Osim navedenog kritičkog odnosa prema društvenoj realnosti, bitna je karakteristika intelektualaca njihova duhovna autonomija (s naglaskom na ono duhovno), koja u sebi nosi crtu društvene angažiranosti i osjećaj odgovornosti

¹ Edgar Morin, Intelektualci: kritika mita i mit kritike, *Markszizam u svetu*, 1977, br. 1—2.

prema čovječanstvu. Intelektualac je primarno zainteresiran za ideju preoblikovanja postojećeg i, u tom smislu, nužno politički angažiran, ali i distanciran od legalnih nosilaca vlasti. Stoga se ovaj koncept intelektualaca razlikuje od onog vrijednosno neutralnog koji unutar sebe integrira i konzervativne mislioce. Prema ovom shvaćanju intelektualac je uvijek protivnik status quo-a, uvijek u opoziciji prema postojećoj strukturi moći i zastupnik novog, racionalnijeg i humanijeg društvenog poretka. Kao savjest društva on će biti nesklon formalnim, čvrsto strukturiranim organizacijama i političkim partijama i boriti se za nezavisnost i samostalnost mišljenja. Konzervativni intelektualac u tom je smislu kovanica u sebi samoj proturječna. Intelektualac je ili progresivan, teži transcendiranju postojećeg, ili naprosto nije intelektualac.

Moglo bi se ovom konceptu intelektualaca prigovoriti da je veoma tvrd i neelastičan, da postavlja brojna ograničenja, da ga je teško primijeniti, da ne odgovara stvarnosti i tome slično. Svi su ti prigovori relevantni i treba ih uvažavati. Međutim, uzrok ovakvog pristupa problemu intelektualaca nalazi se u činjenici da su znanje i njegovi nosioci danas postali predmet manipulacija raznih vrsta i da je potrebno naglasiti kako znanje nije jedini faktor koji je presudan za definiranje društvene grupe koju nazivamo intelektualcima. Ako bi smo prihvatili jedno takvo određenje zastupali bi smo statičku diferenciju koja sadrži čisto formalni kriterij kao što je stupanj naobrazbe ili količina znanja kojom netko raspolaže. Naglašavanjem važnosti funkcije koju intelektualci vrše u društvu prelazimo sa formalnog gledišta na povijesno, što nam i omogućuje da odredimo društveni položaj i ulogu tog socijalnog sloja u različitim društveno-povijesnim situacijama, a na osnovu toga i značaj koji mu svako konkretno društvo pridaje.

»NOVA KLASA« INTELEKTUALACA I INTELIGENCIJE

Suvremena sociološka i politološka literatura obiluje radovima koji za temu imaju problem intelektualaca kao specifične društvene grupe koja je u modernim, visokoindustrijaliziranim i birokratiziranim društvima našla čvrstu podlogu za formiranje u klasu i osvajanje vlasti. Radi se o teorijama »nove klase« koje u intelektualcima i inteligenciji vide glavnu opasnost za modernu demokraciju i okrivljuju ih za jačanje totalitarnih tendencija. Na toj se liniji nalaze razmišljanja Alvina Gouldnera, mađarskih teoretičara Konráda i Szélenyja, te brojnih američkih neokonzervativaca kao što su S. M. Lipset, D. Bell, N. Glazer, I. Kristol i D. P. Moynihan.

Intelektualci i inteligencija, tvrde ovi autori, danas su se formirali u klasu koja teži uspostavljanju novog oblika klasne vladavine. U socijalističkim društvima njihove su se težnje obistinile, uspostavljena je vlast »nove klase« intelektualaca. U razvijenim kapitalističkim društvima u tome još nisu uspjeli, ali trend njihovog razvoja pokazuje da nije daleko trenutak kad će zamijeniti staru kapitalističku klasu u upravljanju društvom i državom.

U svojoj knjizi *The Future of Intellectuals and the Rise of New Class*, Gouldner analizira položaj intelektualaca u Zapadnim industrijskim društvima i nastoji odrediti na osnovu čega se oni formiraju u klasu koja je pred-

stavnik nadolazećeg novog klásnog društva u kojem će se uspostaviti njihova vladavina. On bazu uspostavljanja moći intelektualaca nalazi u postojanju »kulturnog kapitala«, specifičnog proizvodnog središta koje se nalazi u njihovim rukama. »Posebne privilegije i moć Nove klase proizlaze iz njezine osobne kontrole nad kulturom, jezikom i vještinama koje su posljedice toga. Nova klasa je kulturna buržoazija koja prisvaja historijski i kolektivno proizveden kulturni kapital.«² Oni su klasa po svom zajedničkom odnosu prema sredstvima za proizvodnju.

Točno je da intelektualci i inteligencija posjeduju monopol nad znanjem, da vrše presudan utjecaj u kulturi nekog društva. Ali nije točno da posjeduju i monopol nad obrazovnim procesom koji ih proizvodi, a koji direktno ovisi o zahtjevima financijera kao što su država i krupne korporacije. Isto tako, zanemariti činjenicu diferenciranosti znanja i produbljanja jaza između tehničkog, uskospecijaliziranog znanja i onog humanistički orijentiranog (kojeg su nosici inteligencija, odnosno intelektualci), znači negirati različitost funkcija i važnosti za društvo koje u sebi ta znanja pretpostavljaju.

Istovremeno sa sve većim značajem obrazovanja prisutan je trend potiskivanja onog tipa znanja koje smo odredili kao humanističko, u korist tehničkog. Humanističko znanje, koje proširuje individualni horizont i omogućuje stvaranje jedne cjelovite, kompleksne slike svijeta, pokazalo se kao beznačajno, čak štetno sa stanovišta potreba moderne tehnologije: Stručnost i tehnički duh, bez uvida u cjelinu problema, ono su što takva tehnologija treba, te stoga njeguje i potencira.

Sada se već može postaviti pitanje koje bi glasilo: u funkciji koga ili čega je tako organizirano znanje — Gouldnerov »kulturni kapital«? Ako zastupamo tezu da su nauka i tehnika u službi tehnologije, koja je, opet, u službi reprodukcije uvjeta i oblika dominacije kapitala nad radom i njemu svojstvenog načina proizvodnje, nužno slijedi zaključak da su njeni nosioci — »nova klasa« — u službi produženja i učvršćivanja postojeće društvene podjele rada i oblika vlasništva, a ne njegovog prevazilaženja. Jer, ako je nova klasa vladajuća, ili je barem na putu da to postane, onda tada nužno vodi stvaranju novog načina proizvodnje i novog oblika vlasništva, zasniva sistem eksploatacije različit od prijašnjeg i formira novu vrstu osnovnog društvenog antagonizma. Ključni princip prema kojem funkcioniraju kapitalistička društva, bila ona visoko ili niskoindustrijalizirana, još je uvijek proizvodnja viška vrijednosti bazirana na suprotnosti rada i kapitala. Prema tome i osnovni je antagonizam još uvijek onaj između vlasnika kapitala koji, uz pomoć brojnih »oficira« proizvodnje (među koje bismo mogli svrstati velik dio te nove klase), upravljaju proizvodnim procesom i cjelinom društva, i mase proizvođača. Međutim, Gouldner taj problem ne razmatra, tako da njegova nova klasa lebdi u društvenom prostoru bez dodira s ekonomskom strukturom u kojoj se nalaze korijeni svake klase.

Osim toga, svaka nova, potencijalno vladajuća klasa mora biti samodostatna, neovisna u svojoj reprodukciji i egzistenciji. Međutim, znanstvenika, tehničara, čak i intelektualca uvijek netko unajmljuje. On je egzistencijalno

² A. W. Gouldner, *The Future of Intellectuals and the Rise of the New Class*, New York, 1979, str. 19.

primoran prodavati svoj intelekt ili, u slučaju slobodnih umjetnika proizvode svog umnog rada, poput radnika koji prodaje svoju fizičku snagu. Bit je ista, razlikuje se samo forma. Budući je teže zamijeniti stručnjaka ili znanstvenika nego radnika, prvi je za postojeći sistem značajniji i ima veću vrijednost, te stoga i društvene i ekonomske privilegije, ali naravno samo do tada dok je funkcionalan i relativno lojalan sistemu.

Upravo te privilegije prikrivaju u biti najamni položaj najvećeg dijela Gouldnerove nove klase i stvaraju iluziju nezamjenjivosti. Iz toga proizlazi proturječnost njenog položaja; iako podređena, nova klasa pridonosi održavanju postojećeg sistema dominacije.

Zanemarujući brojne kontradikcije kojima obiluje definiranje intelektualaca u knjizi Konráda i Szelényija *The Intellectuals on the Road to Class Power*, možemo kao najbitniju izdvojiti njihovu tezu da je postojanje teleoloških redistributera ključna strukturalna pozicija intelektualaca u socijalističkim društvima, na osnovu koje oni uspostavljaju vlast. Visoko obrazovanje koje oni posjeduju omogućuje im da u socijalističkim redistributivnim ekonomijama raspoložu viškom proizvoda i da na osnovu toga prigrabe vladajuće pozicije u društvu. Ovdje se Konrádova i Szelényijeva teorija približuje Gouldnerovoj u kojoj se ističe da su intelektualci u socijalističkim zemljama ostvarili ono o čemu sanjaju intelektualci Zapada — uspostavljanje sebe kao vladajuće klase. Za Gouldnera je i sam socijalizam »način širenja Nove klase i sfera u kojoj kulturni kapital ima osiguran dohodak«.³

Slažući se da su tzv. »teleološki redistributeri« oni koji raspoložu viškom proizvoda i upravljaju cjelokupnom reprodukcijom društva, možemo Konrádu, Szelényiju i Gouldneru postaviti pitanje: da li je visoko obrazovanje onaj faktor koji individuu osposobljava za vršenje te funkcije? Da li je presudno to da vladajuća klasa socijalističkih zemalja posjeduje fakultetske diplome, ili specifično ustrojstvo moći koje isključivo »vjernim« pripadnicima jedne jedine, vladajuće partije omogućuje pristup pozicijama sa kojih se ta moć može primjenjivati? U društvima gdje politika odlučujuće djeluje na ekonomiju, politički je faktor (slaganje s oficijelnom političkom slikom o tome kakav bi svijet trebao biti), a ne znanje i stručnost, ono najbitnije što pojedincu omogućuje pristup poziciji »teleološkog redistributera«.

Kad nekonzervativci pišu o intelektualcima kao novoj klasi, uočava se velika zbrkanost misli i nedostatak preciznosti. U klasu svrstavaju profesore, novinare, stručnjake, cijelu jednu »industriju znanja« koja je zahvaćena snažnim antiamerikanizmom i koja polako ali uporno nastoji oboriti legitimnost vladajuće elite. Ta je, kažu, nova klasa nosilac »protivničke kulture« koja je subverzivna i podrivačka, suprotstavljena vladajućem moralu i vrijednostima i uzročnik krize što je zahvatila kapitalistički sistem. Međutim, tzv. univerzalne humanističke vrijednosti, koje nova klasa nastoji nametnuti društvu, samo su prikriveni izraz njezine težnje za vlašću. Ona govori o egalitarizmu i preobražaju društva, ali je to samo kamufliranje njezinih elitističkih ambicija, maska iza koje nova klasa prikriva svoje političke težnje i nameće kulturne ideale. Tako je, npr., za Brzezinskog politički aktivizam lijevih intelektualaca reakcija na prijetnju društvene beznačajnosti. On je izraz njihovog straha da

³ A. W. Gouldner, isto, str. 61.

civilizirano društvo napreduje bez njihove pomoći i vodstva. Prema Lipsetu, »glavni izvor levičarskih političkih shvatanja američkih intelektualaca predstavlja njihovo, na izgled skoro univerzalno, osećanje da su lišeni prava kao grupa, da se nalaze nisko na lestvici društvenih priznanja (prestiža), prihoda i moći u poređenju s biznismenima i stručnjacima«.⁴

Nedostatak teorijske podloge opća je karakteristika neokonzervativnih napada na intelektualce. Oni nisu proveli sustavno teorijsko razmatranje problema intelektualaca, njihova nova klasa nema nikakvo teorijsko ishodište. Ona je samo pojam kojim neokonzervativci etiketiraju sve ono što im se čini opasno po društvenu stabilnost i uspostavljeni poredak.

I za Gouldnera, i za Konráda i Szelényija, i za neokonzervativce osnovna je karakteristika intelektualaca visoko obrazovanje. Ono je onaj presudan faktor koji pojedinca čini članom nove klase. Međutim, kao što je pola stoljeća ranije Mannheim pokazao, obrazovanje kao takvo ne vodi stvaranju onih ključnih zajedničkih interesa na osnovu kojih bismo mogli reći da intelektualci čine klasu. Klasu određuju zajednički interesi koji svoje korijene nalaze u ekonomskoj sferi, a »inteligenciji oni nedostaju više nego bilo kojoj drugoj grupi«.⁵ Oni pripadaju različitim političkim usmjerenjima, zastupaju interese čak proturječnih društvenih klasa. Mannheimove analize intelektualaca od velike su vrijednosti i značaja jer su pokazale neosnovanost tvrdnji koje od tog sloja žele učiniti klasu na osnovu obrazovanja kao jedinog zajedničkog elementa, bez pokušaja da ih se smjesti u ekonomsku strukturu unutar koje se klase formiraju i funkcioniraju, bez razmatranja funkcije koju oni vrše u svakom datom društvenom sistemu.

Svaka je društvena klasa bitno određena svojim mjestom i ulogom u procesu proizvodnje, ali i zajedničkim interesima koji iz tog položaja proizlaze. Međutim, unutar društvene hijerarhije pogonski inženjer zauzima poziciju bitno različitu od jednog menedžera, pozicija menedžera razlikuje se od pozicije znanstvenika, ova pak od one administrativnog rukovodioca, profesora, slobodnog umjetnika, novinara itd. Iz tih različitih pozicija proizlaze i njihove različite društvene funkcije, a time nužno i različiti interesi, stavovi i težnje (istraživanja su pokazala znatnu dozu liberalizma i radikalizma među intelektualcima, te konzervativnosti među tehničkom inteligencijom⁶). Jedino što ih povezuje je obrazovanje, ali ono, samo po sebi, ne stvara identičnost društvene situacije.

Inteligencija i intelektualci čine heterogen društveni sloj koji se unutar sebe razlikuje po djelatnostima, položajima na hijerarhijskoj lestvici, interesima, težnjama i stavovima. A iz toga slijedi nemogućnost zajedničke akcije čiji bi cilj bio osvajanje vlasti.

Suvremena industrijska društva zahvaćena su danas promjenama koje se odražavaju na svim nivoima društvenog života — ekonomskom, političkom i kulturnom. Te su promjene uvjetovale, i na Zapadu i na Istoku, pojavu teorija nove klase koje nastoje dijagnosticirati nastalu situaciju i objasniti je u

⁴ S. M. Lipset, *Politički čovek*, Rad, Beograd, 1969, str. 390.

⁵ K. Mannheim, *Eseji o sociologiji kulture*, Stvarnost, Zagreb, 1980, str. 126.

⁶ Vidi: S. Brint, »New Class« and Cumulative Trend Explanations of the Liberal Political Attitudes of Professionals, *American Journal of Sociology*, Vol. 90, № 1, July 1984.

svjetlu nove perspektive. Ta je nova perspektiva, prema kojoj ove teorije usmjeruju svoju pažnju, sve veća uloga i značaj znanja za daljnji razvoj. Ne može se poreći da bi bez tog novog proizvodnog faktora — znanja — današnja industrija nazadovala. Ta je činjenica navela pojedine autore, kao što su Gouldner, Konrád i Szelényi, da u znanju i njegovim nosiocima vide novu društvenu silu koja dirigira životom modernih društava, kako kapitalističkih, tako i socijalističkih. U prenaplašavanju važnosti znanja kao proizvodnog faktora, koji jednako i s istim posljedicama djeluje i u kapitalizmu i u socijalizmu, te su se teorije približile teorijama konvergencije po svojim zaključcima. U svim visokorazvijenim zemljama navodno se formira, ili je već formiran, jedan novi sistem dominacije zasnovan na podjeli između obrazovanih i onih koji to nisu. Ne ulazeći u razotkrivanje ključnih principa na kojima funkcioniraju kapitalistički i socijalistički sistem, zastupnici teze o dominaciji intelektualaca možda i nesvjesno dolaze do stanovišta teorije konvergencije — o spajanju kapitalizma i socijalizma u društveni sistem koji je antagonistički podvojen na one koji »znaju« i one koji »ne znaju«, u sistem kojeg karakterizira manipuliranje informacijama u korist društvene moći i političke vlasti intelektualaca i inteligencije.

Izuzimajući Gouldnera, koji ipak ne okrivljuje intelektualce i inteligenciju za sva zla ovog svijeta i kojem možemo pripisati samo nerazumijevanje stvarne uloge i funkcije znanja, te se teorije pokazuju kao konzervativne. Dok neokonzervativci to i ne prikrivaju, problem je s onima (kao npr. sa teorijom Konráda i Szelényja) koji se prikazuju revolucionarnima jer tobože raskrinkavaju postojeće ustrojstvo vlasti. Kažem konzervativne, zbog toga jer je napad na intelektualce kao nosioce novog duha i novog načina mišljenja oduvijek bila karakteristika onog nazadnog u društvu koje se bojalo promjena i koje je nastojalo sačuvati status quo u bilo kojem smislu — na području materijalne proizvodnje ili području vrijednosti, morala i ponašanja. S druge strane, predstavnici legalne vlasti oduvijek su nastojali izolirati sloj obrazovanih od ostalog stanovništva, plašeći se utjecaja koji bi oni mogli imati. Prenijeti krivicu za sve neuspjehe i probleme na intelektualce kao elitistički orijentiranu grupu, koja teži vlastitoj moći, isprobani je mehanizam za odvajanje od potencijalnog auditorija i time za marginaliziranje.

U tom svjetlu promatrana su kao neokonzervativna shvaćanja i ona Konráda i Szelényja. U želji da se prikažu kao kritičari državnog socijalizma Konrád i Szelényi postigli su sasvim suprotno. U zemljama gdje je represija prema slobodi mišljenja veoma snažna, gdje vlast otvoreno napada intelektualce nazivajući ih manipulatorima, elitistima i protivnicima radničke vlasti, jedna takva teorija ne suprotstavlja se stavovima politike. Naprotiv, oni su time učinili uslugu istinskim nosiocima vlasti. Stoga je jednak utisak koji na nas ostavljaju njihove teze i one neokonzervativaca. Skrenuti pogled sa pravog problema i za sve okriviti intelektualce princip je kojim su se rukovodili i jedni i drugi.

Ono što povezuje Gouldnera s neokonzervativcima, te Konrádom i Szelényijem, jest nerazumijevanje promjena koje su se desile unutar struktura razvijenih industrijskih zemalja i uloge znanja u tim promjenama. Ne biti u stanju prodrijeti do onog bazičnog, odlučujućeg za organizaciju svakog dru-

štvenog sistema, uvijek je vodilo nekritičkom prihvaćanju onog što je površinsko, istureno i lako uočljivo. U tom se svjetlu pokazuju i teorije koje nose znanje, inteligenciju i intelektualce, prikazuju kao novu vladajuću klasu ili barem kao onu koja se razvija u tom smjeru.

DAVORKA MATIĆ

A Critique of Theories of Intellectuals as a New Class

The increasing importance of knowledge for the modern system of production does not mean that the possessors of this knowledge gain ruling position in the society. Intellectual work secures prestige and influence in the decision making process. But where the capital relations are dominant or where politics determine economic and social life, intellectuals do not produce the basic antagonistic social relations. In capitalism and socialism professionals are constrained by the necessities of the system, they do not possess an autonomy of their own.